

3. Матвієнко О.В. Основи інформаційного менеджменту: Навч. Посіб. – К.: ЦНЛ, 2004.-128с.

*Михайло Пушкар, д.е.н., професор
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

ТРАНСФОРМУВАННЯ «БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ» З МИСТЕЦТВА ВЕДЕННЯ РАХУНКІВ І ЗАПИСІВ У НАУКУ «ІНФОРМОЛОГІЮ»

Аналіз змісту облікової системи у порівнянні зі змістом інших наук дає підставу для сумніву з приводу того, що «бухгалтерський облік» став наукою. Класичну роботу Л. Пачолі «Трактат про рахунки і записи» (1494р.) не можна назвати теорією обліку, оскільки автор у першому розділі зазначає: «я передбачаю дати їм (купцям – М.С.) достатні настанови для ведення в необхідному порядку їх рахунків і книг»[4;23], а далі у 36 розділах викладено ці настанови, які стосуються відкриття інвентаря, ведення книг: «меморіалу», «журналу» і «Головної книги» з алгоритмами записів на рахунках та балансування залишків по дебету і кредиту.

Словосполучення «бухгалтерський облік» увійшло в лексикон обліковців у 1929р., а до цього послуговувалися словом «рахункознавство». Воно, здавалося б на перший погляд, нічого не змінило, але насправді заплутало обліковців і стримує науковий пошук тому, що міцно укоренилося у пам'яті кількох поколінь, коли з 1938/39 навчального року в закладах з підготовки фахівців з обліку почали читати курс «Теорія бухгалтерського обліку», зміст якого до цього часу відображає настанови Л. Пачолі. Не применшуючи великих заслуг славетного автора цих настанов, які були прогресивними до першого періоду індустріального суспільства (до початку XVII ст.), з часом стало очевидно, що надалі в розвинутому індустріальному середовищі вони морально застаріли, а тим більш застаріли у період глобальних перетворень в економіці XX століття. «Бухгалтерський облік» не гнучкий і настільки «затвердів», що не може адаптуватися до змін середовища. На недоліки цього обліку звертали увагу працівники з управління ще понад сто років тому (Г. Емерсон, Файоль, Г. Форд, брати Дюпони, Е. Шмаленбах, Х.Ф. Шер та інші). Розуміючи, що пояснення процесу записів на рахунках не відповідає високій теорії й не пов'язане з теорією пізнання, оскільки така теорія обліку надто поверхова і примітивна, щоб називатися у філософському тлумаченні словом «теорія», теоретики від обліку вирішили досить «мудро» – замінили слово «теорія» на «основи бухгалтерського обліку» залишивши ту ж саму схему викладу

змісту цього «оновленого» курсу, що не можна не назвати самим відвертим шарлатанством (шарлатан – невіглас, неук, що прагне виставити себе фахівцем у чомусь) [2;747].

Отже, потрібно чесно визнати, що в обліковій науці немає сучасної теорії, яка була би розроблена у відповідності до загальної теорії пізнання, а тому облік є мистецтвом складання проводок та відображення їх у регістрах, а також вміння складати звітні форми за певними інструкціями.

Але облікова справа не може базуватися лише на середньовічній концепції подвійного запису, оскільки не запис повинен диктувати логіку поведінки користувачів інформації, а навпаки, запити користувачів повинні визначати поведінку системи обліку та її окремих підсистем, а звідси випливає, що потрібно формувати теорію науки під назвою «інформологія» (лат. *informo* – роз'яснюю; особа, яка повідомляє кого-небудь про щось, дає якусь інформацію + гр. *logos* – поняття, думка, розум). Інформологія – це наука про цілеспрямований та усвідомлений людиною процес обробки даних й отримання інформації, необхідної для різних груп користувачів з приводу управління господарською і фінансовою діяльністю підприємств чи їх асоціацій.

Таке трактування інформології дозволяє переключити увагу обліковців з процедури стандартного процесу збирання й обробки даних і підготовки звітності за стандартними формами й показниками на творчі процеси отримання інформаційних ресурсів для різних потреб працівників системи управління.

Інформологія приковує увагу до логіки отримання інформації з неупорядкованого масиву даних, що вимагає використання різноманітних методів їх обробки, а не лише тих, до яких привикли обліковці (мова йде про подвійний запис на рахунках). Інформацію для управлінського обліку добувають іншими методами, ніж у фінансовому. Що стосується стратегічного обліку, то менеджеру з обробки даних (бухгалтеру по – теперішньому) прийдеться задіяти статистичні та економіко-математичні методи, а також різні види аналізу для прогнозування та відслідковування тенденцій розвитку підприємства.

Інформологія не обмежує використання будь-яких методів обробки даних й отримання інформації та підготовки оригінальних форм звітності для операційного, тактичного і стратегічного менеджменту, строків їх подання, обсягу інформації, кількості користувачів тощо.

Інформологія є творчою наукою, яка має багато спільного з інформатикою, системологією, кібернетикою, менеджментом, мікроекономікою, інформаційними технологіями, психологією та іншими науками. Оскільки марна трата часу очікувати від системи обліку, що вона здатна трансформуватися в напрямі інтелектуалізації отримання різноманітної інформації, то переорієн-

тування її на проблеми інформології дозволить сформувати повноцінну заміну «бухгалтерського обліку» й отримати науку жіночого роду, а не послугуватися у III тисячолітті неоковирним словосполученням прикметника та іменника чоловічого роду. Заміна обліку на інформологію облагородить науку і піднесе її статус серед економічних та інших наук.

Інформологія може мати науково завершений характер за умови дотримання таких вимог [3;102]:

- базування на теорії та практиці наукового менеджменту, який визначає мету обліку;
- широкий вихід на інші галузі знань (технологію виробництва, психологію управління, інформатику, маркетинг, стратегічний розвиток підприємства, особливості економіки тощо);
- дослідження запитів менеджерів на необхідну для них інформацію;
- систематизація об'єктів обліку та підготовка звітів про їх динаміку та зміни в часі та просторі;
- креативність інформації, отриманої в системі обліку;
- реакція з боку менеджерів на отриману інформацію;
- організаційна культура облікових працівників (базові цінності, традиції, норми поведінки, які поділяють працівники підприємства).

Дотримання вказаних вимог при створенні наукової системи інформації робить можливим підвищити якість інформаційної бази для прийняття рішень управлінським персоналом, що, в свою чергу, підвищить ефективність господарської діяльності.

Головною метою інформології повинен бути активний пошук шляхів підвищення ефективності роботи менеджерів через отримання ними інформаційних ресурсів щодо тих об'єктів, якими вони управляють.

Облікова інформація має ту особливість, що її подають у закодованій формі і вона призначена для якогось використання. У випадку, якщо інформацію подають поза всякими кодами, то ніякого смислового навантаження побачити не вдається.

Існує два типи інформації [1;11]:

- одна – заповнює весь світ живої і неживої матерії, невизначеної за обсягом, яка не має призначення і не пов'язана з кодуванням (неосмислена і неусвідомлена – М.С.);
- друга – існує лише у світі живої матерії, легко оцінюється в кількісному відношенні, має в кожному випадку певне призначення і, головне, завжди передбачає ту чи іншу систему кодування.

Інформацію можна поділити на дві споріднені, але не еквівалентні системи:

- дані або повідомлення – відображення характеристик реальних об'єктів, які використовують у подальшому для отримання інформації;

- інформація – закодоване позначення характеристик реальних чи уявних об'єктів на основі оброблених даних, упорядкованих за певними критеріями.

У системі обліку дані відображають у первинних документах, а за допомогою позначень (кодів рахунків обліку) і оформлення записів кореспонденцією рахунків отримують певну інформацію про реальні об'єкти і зміни їх кількісних характеристик.

Оскільки при обробці вхідних даних мозок людини здатний генерувати уявні об'єкти (капітал, прибуток та ін.), він виявляється джерелом інформації не лише про реальні, а й про умовні категорії. Дані визначають тим, що вони не пов'язані з кодуванням, а інформація нерозривна від кодування. Вони є річчю «у собі», як говорив Е. Кант, оскільки залишаються самі по собі до того часу, поки не будуть піддані обробці (кодуванню), а після цього вони перетворюються в інформацію (річ «для нас»).

Система обліку служить засобом перетворення великих масивів даних в інформаційні ресурси для користувачів, при цьому саме запити менеджерів (зовнішніх та внутрішніх) визначають обсяг і структуру інформації, а обсяг і структуру даних визначають облікові працівники.

З інформацією пов'язані знання (результат пізнання, знаково-символьна система думки, яка визначає й описує предмет), котрі спрямовані на пошук істини, що передбачає максимально повне і точне виявлення характеристик (параметрів) об'єкта.

Знаково-символьна форма виражає предмет, явище, подію як представника іншого об'єкта, властивості чи відносин, що є носієм інформації та набуває смислу чи позначення у свідомості людини. До знаково-символьних форм вираження реальних об'єктів відносять букви, цифри, умовні позначення, математичні формули, моделі, звуки, світлові позначення, діаграми, картосхеми та ін.

Дані у знаково-символьній формі відображають повідомлення про факти господарської діяльності. Дані комбінують і агрегують у процесі їх обробки таким чином, щоб отриману інформацію можна було використати для розв'язання тих чи інших економічних проблем на рівні окремого підприємства.

Таким чином, проблематика інформології за своїм змістом наближається до інформатики, коли семантичний аспект інформаційних ресурсів стає центральним питанням науки замість процедурного аспекту обліку (що вивчає, яким чином відобразити той чи інший факт у системі фінансового обліку і не більше!). Інформологія органічно трансформує ідеологію системи обліку з процедури або мистецтва як відображати факти господарської діяльності на рахунках у розвинуту науку про інформаційні ресурси, розширення об'єктів спостереження, вивчення запитів менедж-

менту з метою дати для них такий інформаційний продукт, без якого неможливо обійтись будь-якому працівнику управління.

Майбутнє, хочемо ми чи ні, буде за інформологією, а «бухгалтерський облік», рано чи пізно, викинуть на смітник історії!

Література:

4. Барабаш А.Н. Что есть информация, что есть жизнь/А.Н. Барабаш//Открытия и гипотезы. – 2004. – №5. – С.11.
5. Новый тлумачний словник сучасної української мови/Уклад:Радченко І.О., Орлова О.М. – К.: ПП Голяка В.М., 2010. – 768с.
6. Орбан-Лембрик. Психологія управління: Посібник/ Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2003. – 568с.
7. Пачолі Л. Трактат о счетах и записях/Под ред. Я.В. Соколова – М.: Финансы и статистика, 2004. – 368 с.

*Николай Бортник, д.э.н., профессор
Саратовский государственный социально-экономический университет
г. Саратов, Россия*

*Ярослав Мех, к.э.н., профессор
Тернопольский национальный экономический университет
г. Тернополь, Украина*

ПРОБЛЕМА АУДИТА В ХОЛДИНГОВЫХ СТРУКТУРАХ

Изначально, проблема аудита в холдинговых структурах заключается в парадоксе российской экономики – реальное развитие холдинговых отношений в экономике страны идет высокими темпами, законодательно они отсутствуют.

Сложившаяся ситуация, отчасти, объясняется двойственным характером экономических отношений в холдинговых структурах. С одной стороны холдинг – это чисто экономическое объединение юридически самостоятельных лиц, основанное на владении прав собственности материнского общества в дочерних и зависимых компаниях. С другой стороны, сам холдинг – не юридическое лицо, хозяйственная деятельность которого может быть отражена только через консолидированную финансовую отчетность.

К сожалению, подобные хозяйственные образования имеют очень слабую экономико-методическую и юридическую основу. Еще в июне 2000 года постановлением Государственной Думы Российской Федерации